

Ks. Henryk Muszyński

IX MIĘDZYNARODOWY KONGRES STUDIUM STAREGO TESTAMENTU

W dniach od 21 do 26 sierpnia obradował w Getyndze (RFN) IX Międzynarodowy Kongres IOSOT (International Organization for the Study of the Old Testament), który zgromadził prawie 400 uczestników zajmujących się badaniami nad Starym Testamentem z 34 różnych krajów świata, reprezentujących wszystkie kontynenty. Kongres rozpoczął się bezpośrednio po zakończeniu obrad Międzynarodowej Organizacji do Spraw Septuaginty i Studiów Pokrewnych, obradującej również w Getyndze w dniach 19—20 sierpnia br.

IOSOT jest międzynarodową organizacją powołaną do protegowania i koordynowania studiów biblijnych z zakresu Starego Testamentu. Jej głównym organem jest czasopismo „VETUS TESTAMENTUM” wychodzące w Leiden w Holandii. Międzynarodowe kongresy IOSOT odbywają się co trzy lata. Poprzedni kongres odbył się w r. 1974 w Edynburgu w Anglii, jako miejsce następnego kongresu w r. 1980 wyznaczono natomiast Wiedeń. Prezydentem IOSOT w latach 1974—1977 był prof. W. Zimmerli z Getyngi, jego zaś następcą został wybrany prof. W. Kornfeld z Wiednia. Na nim spoczywa główny ciężar zorganizowania następnego kongresu we Wiedniu w r. 1980.

Naukę Starego Testamentu w Polsce na kongresie reprezentowali: ks. prof. dr hab. St. Łach, ks. prof. dr hab. L. Stachowiak oraz ks. doc. dr hab. J. Homerski z KUL, ks. dziekan prof. dr hab. St. Grzybek, ks. prof. dr hab. Cz. Jakubiec i niżej podpisany jako przedstawiciele ATK w Warszawie a ponadto ks. doc. dr hab. M. Peter — z Pap. Wydziału Teologicznego w Poznaniu, ks. dr B. Wodecki — profesor St. T. w Seminarium Księży Werbistów w Pieniężnie oraz ks. dr St. Mędała — profesor Instytutu Księży Misjonarzy w Krakowie.

Po przywitaniu uczestników kongresu przez Rektora Uniwersytetu w Getyndze prof. dr Beuga, obrady kongresu otworzył w niedzielę wieczorem dnia 21 sierpnia uroczysty wykład prof. W. Zimmerliego wygłoszony w starej auli uniwersyteckiej i poświęcony „prawdzie i historii w przepowiadaniu proroków-pisarzy St. T.”.

Obrady kongresu odbywały w sesjach plenarnych, w których brali udział wszyscy uczestnicy kongresu oraz w sekcjach tematycznych, w czasie których dzielono się krótkimi 15-minutowymi komunikatami, wynikami własnych badań a które odbywały się jednocześnie w trzech różnych sekcjach tematycznych. Tematyka kongresu była niezmiernie bogata i różnicowana. W najogólniejszym zarysie można ją ugrupować wokół następujących działów.

1. Historia i krytyka tekstu. 2. Zagadnienia hermeneutyczne i literackie.
3. Tradycje biblijne Pięcioksięgu. 4. Księgi Prorockie. 5. Psalmi.

1. Doskonale wprowadzenie w zagadnienia krytyki tekstu stanowił odczyt prof. B. Albreksona (Uppsala) poświęcony procesowi standaryzacji tekstu hebrajskiego, która znalazła swój ostateczny wyraz w jednolitej recenzji TM. Zdobyte najnowszych wykopalisk w Tel Mardikh (Ebla) w Syrii oraz ich znaczenie dla tekstu biblijnego omówił prof. M. Dahood (Ist. Bibl. Rzym), w miejsce nieobecnego prof. G. Pettinato (Rzym), którego dziełem jest odszyfrowanie i częściowa publikacja tekstów klinowych znalezionych w Tel Mardikh. Prof. Dahood czynnie współpracujący w odszyfrowywaniu tychże tekstów, omówił ich znaczenie dla słownictwa, gramatyki, leksykografii i onomastyki biblijnej St. T. Zagadnieniu epigrafiki staro-

hebrajskiej i jej stosunków do Biblii było poświęcone przedłożenie prof. A. Lemaire (Paryż). Od czasu gdy przeszło sto lat temu znaleziono najstarsze inskrypcje starohebrajskie, odkryto ok. 2000 nowych inskrypcji i napisów hebrajskich na pieczęciach, ostrakach, dzbanach i papirusach. Na znaczenie tych znalezisk dla Starego Testamentu wskazał A. Lemaire.

Prof. M. Greenberg (Uniw. Hebr. Jerozolima) zajął się zagadnieniem użyteczności starych tłumaczeń, głównie Septuaginty (LXX) dla odtworzenia pierwotnego tekstu hebrajskiego. W obecnym stanie badań krytyki tekstu nie można stwierdzić czy TM i tekst LXX rzeczywiście pochodzą od wspólnego archetypu. Stąd Greenberg stwierdził słusznie, że stosowanie metody porównawczej może być jedynie wyrazem ostatecznej konieczności, jako założenie metodyczne jest ono wątpliwe, jeżeli nie wręcz błędne.

Referat J. W. Weversa, jednego z najwybitniejszych współczesnych znawców problemów LXX, był poświęcony historii i krytyce tekstu LXX. W oparciu o wybrane przykłady z księgi Pp Wevers starał się przy pomocy LXX odtworzyć pierwotny tekst hebrajski. Wskazał jednak równocześnie na konieczność rozróżnienia pomiędzy tekstem pierwotnym a rezenzowanym LXX.

2. Zagadnienia metody dostarczyły w całości ciekawy ale jednocześnie i polemiczny referat prof. S. Talmona (Uniw. Hebr. Jerozolima). Talmon wykazał na przykładach niebezpieczeństwo płynące z zbyt jednostronnego stosowania metody porównawczej przy interpretacji Biblii przy jednoczesnym zaniedbaniu właściwych treści biblijnych. Treściowe i literackie paralele, a ponadto doskonała znajomość korzeni historycznych, społecznych i religijnych instytucji Izraela, jest ciągle najważniejszym środkiem do poznania właściwej myśli autora biblijnego.

Niezmiernie oryginalne i twórcze ujęcie kanonu biblijnego jako procesu, wykazał również referat prof. S. Childs'a (New Haven Conn). Wykorzystując badania literackie ostatnich dziesięciu lat, Childs wykazał, że kanon spełniał ważną rolę w kształtowaniu i rozwoju myśli biblijnej. W środowisku biblistów żydowskich, protestanckich i katolickich, dalekich od jednoznaczności w ujęciu kanonu temat ten, ze względu na poważne konsekwencje teologiczne, spotkał się z zrozumiałym zainteresowaniem. W zupełnie innym ujęciu jako dzieło czysto literackie analizował zbiór ksiąg St. T. prof. M. Sekine (Tokio). Z uwzględnieniem szerokiego tła literatury światowej, w tym również i azjatyckiej, referent wskazał na walkę pomiędzy życiem a śmiercią w obliczu Boga, jako na właściwy topos Biblii jako dzieła literackiego.

3. Różnorodne tradycje literackie Pięcioksięgu doszły do głosu głównie w odczytach prof. N. Lohfinka (Frankfurt/n.M.) oraz prof. H. Lubszyka (Erfurt). Z właściwą sobie akrybią Lohfink analizował dziejopisarstwo historyczne Deuteronomisty (P₅ = priesterliche Geschichtserzählung). P₅ — ma charakter głównie teologiczny, pragnie ona ukazać dzieje Izraela jako miejsce ciągle aktualnego działania Bożego.

Podstawowe przymioty P₅ to: przekształcenie opowiadania historycznego w opowiadanie mityczne, paradygmatyczne ujęcie dziejów Izraela oraz ukazanie dynamicznego i aktualnego wymiaru Bożego działania.

W oparciu o wyrażenia *aron-ha'elohim* i *aron-Jahweh* prof. Lubszyk wskazał na istnienie dwóch paralelnych tradycji historycznych w opowiadaniach Pięcioksięgu i 1—2 Sm o arce przymierza, mianowicie młodszej reinterpretacji tradycji J i starszej tradycji E. Tradycji historycznej Pięcioksięgu dotyczył również referat jedynej kobiety prof. I. von Löwenclau (Berlin-Brandenburg) oraz komunikat Ks. prof. M. Petera z Poznania. Pani I. Löwenclau zajęła się odtworzeniem i interpretacją trudnego tekstu Rdz 4, 6—7. Ks. M. Peter natomiast przedstawił oryginalną interpretację Rdz 14, 19, która spotkała się z żywym zainteresowaniem, wg której nie Mel-

chizedek, a król Sodomy miał błogosławić Abrahama powracającego z wyprawy wojennej przeciwko koalicji królów Mezopotamii.

4. Tematyka prorocka doszła w czasie trwania kongresu w sposób zrozumiały bardzo silnie do głosu. Poświęcone były jej zarówno referaty o tematyce ogólnej jak i przedłożenia bardziej szczegółowe. Do pierwszych należał odczyt nestora biblistów żydowskich prof. I. L. Seeligmanna (Uniw. Hebr. Jeruzolima) oraz prof. H. W. Wolffa (Heidelberg). Seeligmann poddał drobiazgowej analizie literackiej elementy deuteronomistyczne i chrystyczne w dziejopisarstwie historycznym proroków, wyróżniając przy ich pomocy pierwotne orędzie prorockie od późniejszych jego interpretacji dodatków. „Jak rozumiał Micheasz z Moreszet swój urząd prorocki” — brzmiał z kolei tytuł odczytu prof. H. W. Wolffa. W oparciu o Mi 3, 8 autor usiłował wykazać, że obok urzędu prorockiego Micheasz był również oficjalnym przedstawicielem starszyny żydowskiej (zaqen) z Moreszet.

Prof. P. R. Ackroyd (London) wskazał na Iz 6, 1—9, 6 jako na główne źródło autorytatywnego i zobowiązującego charakteru orędzia prorockiego, a zwłaszcza rozdz. Iz 1—12. Prof. G. Wallis (Halle) z kolei usiłował w oparciu o źródła egipskie przybliżyć właściwe zrozumienie treści wizji proroka Zachariasza. Wreszcie ostatni z referatów prof. P. A. H. Boera (Leiden) poświęcony prorokom, zajmował się jedynie wierszami Iz 19, 24—25. W przeciwieństwie do przyjętej dzisiaj powszechnie interpretacji uniwersalistycznej tych wierszy, Boer był zdania, że TM odnosi się wprost jedynie do diaspyry żydowskiej Asyrii i Egiptu.

5. Zagadnienia Psalmów dotyczył referat Ks. prof. Łacha z Lublina pt.: „Próba nowej interpretacji hymnów Syjonu”. W przeciwieństwie do tradycyjnej interpretacji, opartej głównie na kryteriach literackich, Ks. prof. Łach wskazał na sławienie Bożego miłosierdzia (głównie *hšed* — pojęta również jako źródło Bożego miłosierdzia), jako na właściwe teologiczne miejsce powstania grupy Psalmów wyróżnionych przez Gunkela jako hymnów Syjonu (Pss. 46. 48. 76. 84. 87. 122).

Niektóre referaty wybiegały dosyć wyraźnie poza tematykę zarysowaną dotychczas. I tak prof. R. P. Gordon (Glasgow) omówił główne pojęcia eschatologiczne Targumów jak: śmierć, zmartwychwstanie, kara i nagroda, jako podstawy eschatologii międzytestamentalnej. Ponadto wypadła również wspomnieć o ilustrowanym bogato przezrocami wykładzie prof. O. Keela (Fribourg), zasteropniętymi głównie z głyptyki egipskiej dla wyjaśnienia różnych typów zwierząt wymienionych w Hiob 39 oraz odczyt prof. R. Smenda (Getynga) wygłoszonym w mieście Lessinga w Wolfenbüttel, dokąd dnia 24. VIII. w godzinach popołudniowych kongres przeniósł swoje obrady. Jak można się spodziewać odczyt ten dotyczył zasług G. E. Lessinga (1729—1781) dla nauk biblijnych.

Na kanwie kongresu podano również szereg interesujących komunikatów o najważniejszych projektach prac naukowych z zakresu St. T. i nauk pokrewnych jak znanych hebr. słowników: Oxford Dictionary (J. Barr — Oxford), niemieckiego słownika Köhlera-Baumgartnera (J. J. Stamm — Bern), słownika ugaryckiego (O. Lorenz-Münster) czy projektu podręcznego wydania podstawowych tekstów semickich (Manuel des Corpus Sémitiques et Orientaux) (J. G. Heintz-Strassburg). Z okazji kongresu zorganizowano ponadto dwie interesujące wystawy poświęcone prorokom St. T. w współczesnej grafice oraz wystawę ilustrującą życie i dorobek wybitnych biblistów Getyngi jak J. G. Eichorn (1788—1827), H. Ewald (1803—1875), J. Wellhausen (1844—1918) czy B. Duhm (1847—1928) i inni.

Przedstawiony wyżej oficjalny przebieg Kongresu nie daje jeszcze pełnego obrazu tego co działo się w Getyndze w dniach od 21—26 sierpnia br. Dopelnieniem bowiem referatów były dziesiątki rozmów, spotkań i dyskusji toczonych w kularach nowoczesnego ośrodka badań naukowych,

gdzie odbywały się obrady kongresu czy w czasie różnych przyjęć wydanych dla uczestników kongresu przez miejscowe władze kościelne i cywilne. Spotkanie z najwybitniejszymi przedstawicielami myśli starotestamentalnej, poznanie dorobku naukowego głównych ośrodków badań nad St. T. zarówno żydowskich jak i protestanckich i katolickich, dyskusja wreszcie na temat wiele bardzo osobistych problemów biblijnych nie objętych żadną oficjalną tematyką kongresu, stanowią równie ważny dorobek i bodziec do nowych twórczych przemyśleń co i oficjalne obrady kongresu.

Pelplin

KS. HENRYK MUSZYŃSKI

Ks. Jerzy Chmiel

32 ZJAZD STUDIORUM NOVI TESTAMENTI SOCIETAS

W dniach 22—26 sierpnia 1977 r. miał miejsce w Tybindze (Tübingen, RFN) 32 doroczny zjazd (Jahrestagung, General Meeting) międzynarodowego i międzywyznaniowego towarzystwa naukowego: *Studiorum Novi Testamenti Societas* (SNTS), skupiającego badaczy Nowego Testamentu z całego świata. Wybór miejsca był podyktowany obchodami 500 rocznicy założenia sławnego uniwersytetu w Tybindze (Eberhard-Karls-Universität).

Program zjazdu obejmował wykłady plenarne i seminaria specjalistyczne.

Wykłady plenarne były pod względem tematycznym różnorodne, ogólnie jednak można je podzielić na dwie grupy. W pierwszej grupie przeważała egzegeza wybranych perykop, w drugiej zaś pojawiły się zagadnienia hermeneutyczne, związane zwłaszcza ze słynną Szkołą Tybińską i jej założycielami.

I tak w pierwszej grupie wystąpił prof. G. Bornkamm (Heidelberg), przewodniczący SNTS, mówił o budowie perykopy Kazania na Górze. Prof. G. Mac Rae, SJ (Cambridge, USA) zajął się zagadnieniem eschatologii i symboliki świątyni w Hbr. Prof. J. Lambrecht, SJ (Heverlee, Belgia) przeprowadził analizę struktury Gal 2, 14b—21.

W drugiej grupie wykładów plenarnych, które nazwałbym historyczno-hermeneutycznymi, wystąpili:

Prof. E. Trocmé (Strasbourg): *Egzegeza naukowa i ideologia. Od Szkoły Tybińskiej do francuskich badaczy początków chrześcijaństwa.*

Prof. R. H. Fuller (Alexandria, USA): *Problem synoptyczny w Szkole Tybińskiej — dyskusja Baur — Hilgenfeld.*

Prof. P. Stuhlmacher (Tübingen): *Egzegeza Adolfa Schlattera.*

Prof. G. Strecker (Bovenden): *Cele i zadania nowotestamentowej etyki.*

Prof. A. Böhlig (Tübingen): *Struktura myślenia gnostyckiego.*

Dołączyć tu należy interesującą prelekcję z przeżroczami prof. B. van Elderen (Grand Rapids, USA) na temat wykopalisk archeologicznych w Górnym Egipcie, zwłaszcza w rejonie Nag Hammadi w latach 1975—76.

Jeżeli więc chodzi o wykłady plenarne, nie stanowiły one jakiejś rewelacji; rzecz jasna, że z racji obchodów uniwersyteckich znaczna część prelekcji została poświęcona zagadnieniom historycznym związanym ze Szkołą Tybińską, co nie wszystkich nowotestamentowców musiało w równej mierze interesować.